

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list s prilogo „Vrtnar“.

Uradno glasilo
c. kr. kmetijske družbe vojvodine kranjske.

Urejuje **Gustav Pirc**, družbeni tajnik.

„Kmetovalec“ izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stoji s prilogo vred 2 gld., za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 1 gld. na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) zaračunajo se po nastopni ceni: Inserat na celi strani 16 gld., na $\frac{1}{2}$ strani 8 gld., na $\frac{1}{4}$ strani 5 gld. in na $\frac{1}{8}$ strani 3 gld. Pri večih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje.

Vsa pisma, naročila in reklamacije pošiljati je c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, v Salendrovih ulicah št. 3.

Št. 21. V Ljubljani, 15. novembra 1892. Leto IX.

Obseg: Uzda, ki zabrani konjem stopati iz staj. — Hranjenje surovega masla. — Konjerejčeva opravila meseca novembra. — O pomenu in uporabi umetnih gnojil. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Tržne cene. — Inserati.

Uzda, ki zabrani konjem stopati iz staj.

Mnogo konj ima sitno razvado, da stopajo nazaj iz svoje staje, kar je posebno sitno tam, kjer stoje konji v hlevu v dve vrsti, vmes pa je le ozek hodnik. Sitno je pa tudi zato, ker je potem hodnik vedno nesnažen. Najboljše sredstvo, da se to prepreči in ob enem odpravi konju ta razvada, je uzda, kakeršno kaže podoba 59. V zanko od vrvi pritrđi se jermen, vrv ali veriga, na katero je konj k jaslim privezan, tako, kakor se vidi na podobi spodaj. Ako torej hoče konj stopiti nazaj iz staje, vreže se mu vrv v spodnje čelusti. Vsled bolečin odneha, s časom pa razvado sploh opusti, če ima tudi navadno uzdo.

Hranjenje surovega masla.

Marsikdo nam je uže tožil, da mu je surovo maslo v malem času žaltavo in vsled tega manj vredno postalo, dasiravno je bilo prav sladko, čisto in okusno, ko je je kupil. Kaj je pač tega krivo? Deloma izkažene snovi (stara, v neprimernih prostorih hranjena smetana), deloma napačno izdelovanje (nesnažnost, nepravna temperatura, ko se umeta, malomarno narejanje), deloma, ker se slabo hrani. Danes hočemo samo o zadnjem vzroku, o zadnji napaki govoriti.

Ko vzamemo strjeno maslo iz pinje, moramo pred vsem na to misliti, za kako rabo je hočemo odmeniti. Odločiti nam je namreč, ali se ima maslo prav sveže po-
užiti (maslo za jed), ali pa se ima tako narediti, da bo

dalje časa stalo (trpežno maslo). V prvem slučaju je bomo brez vode ugniteli in iztepli, kar se bolje opravi z lesenimi lopaticami, gnetili, ali — kedar je mnogo blaga — z gnetilnimi stroji nego z rokami; kajti to je dognana stvar, da izgubi suho ugnetenno maslo manj svojega finega naravnega duha in da je torej slastnejše.

Če hočemo pa trpežno blago napraviti, je najbolje, da, kedar je uže maslo v pinji gotovo, zmetke ali pinjeno mleko odcedimo in mrzle vode v pinjo vlijemo, ter maslo ž njo prav dobro izpiramo. A vodo moramo toliko časa spreminjati, dokler ne bode odtekala tako čista, kakeršno smo v posodo vllili.

Kedar se je maslo tako izpralo, ni ga treba več s tolikim trudom gnesti in utepati, ker se je uže v pinji dobro izdelalo in strdilo. Čim bolje je maslo ugnetenno, da ni presledkov, in čim manje obsega tujih tvarin, tem bolje se lahko zanašamo, da ne postane žaltavo; seveda izgubi nekoliko svojega finega okusa, če se z njim tako ravna.

Toda govorimo, o čemer smo se prav za prav namenili, kako se namreč maslo dalje hrani. V tem oziru se največ greši in zato postane maslo pogostoma zgodaj žaltavo brez narejalčeve krivde. Puščajo je dalje nego treba v gorkih kuhinjah, sobah, shrambah, prodajalnicah, i. t. d., in to je zelo škodljivo in pospešuje, da se blago nagleje izkazi.

S tem da maslo nekoliko osolimo, je ohranimo dolgo sveže. A kolikor sem zvedel ni ta pripomoček posebno priljubljen. Razen tega pa dosežemo svoj namen prav zanesljivo še po dveh potih, in sicer, če hranimo maslo na mrzlem kraji in je obranimo zraka, kar se naj-

Podoba 59.

laže zgodi, 1. v shrambah z ledom (ledenicah); 2. v mrzlih kletih z hladnim preprihom; 3. v mrzli vodi, katero treba vsak dan vsaj enkrat premeniti, 4. če maslo prav trdno v skledice vgnemo in je potem po vrhu z malo vode zalijemo.

Da bi se o izdatnosti teh pripomočkov prepričali, naredili smo nekatere male poskušnje, pa le z ledom ne, ker je to uže dognano, da led najuspešneje brani izkaženja in ker je le malokteremu gospodarju in gospodinji mogoče pomagati si s tem pripomočkom.

Pri poskušnjah smo rabili enake množine masla:

- 1.) v gorki sobi (15° C.) je postalo žaltavo v 2 dneh;
- 2.) v mlekarnici (hramu za mleko in mlečne pridelke) (s preprihom 10° C.) v 10 dneh.
- 3.) v mlekarnici v mrzli vodi (10° C.) v 20 dneh, pa le na površji, znotraj je bilo še prav sladko;
- 4.) pod vodo v 28 dneh;
- 5.) v skledici ugnjeno in malo s soljo potrošeno v 40 dneh.

Tukaj naj dostavimo, da smo rabili pri izkušnjah le male množine blaga z večimi množinami bi bil uspeh gotovo še ugodnejši.

Te številke pa spričujejo uže prav jasno, da si vsak trgovec z maslom, vsaka gospodinja, da ne govorim o fabrikantih, prav lahko in z različnimi sredstvi pomaga zoper naglo spreminjanje ali izkaženje masla.

Konjerejčeva opravila meseca novembra.

Sedaj se uže da določiti, če je kobila breja. Po tem se tudi ravna njeno oskrbovanje.

Če je kobila breja, spozna se po temle: Prva znamenja so, da kobila pri žrebcu več ne stoji, da je postala mirnejša, dobila zopet navadno slast do krme in polnejše lakotnice. Polni sprednji del trebuha nikakor ni merodajen, ker je tak le zaradi krmljenja velikih množin sena ali slame. — Mladiča obšlatamo najlaže ob levi lakotnici. Ob desni lakotnici ovirajo to tam nakopičena čreva. — V drugi polovici brejosti moreš uže zapaziti pregibanje mladičevo. Najbolje čutiš to pregibanje, če deneš kobili roko pod trebuh, kadar pije. Tudi vidi se lahko pregib, zlasti če pelješ kobilo na sonce in jo tako postaviš, da sonce obseva trebuh. — Proti konci brejosti pa se vime napne, spolovila pa so taka, kakor bi bila otekla.

Na breje kobile posebno pazi, varuj jih sunkov in otisov, utrujenosti in strahu, prehlajenja ter boleznih v prebavilih. Brejo kobilo krmi dobro ter uvažuj, da s kobilo vred rediš tudi mladiča v njenem telesu, kateri zelo hitro raste in mora iz krme, katero povžije mati, narediti veliko mesa in kosti. To so tvarine, ki vse sestojijo iz beljakovin in raznih soli. Zato ne pokladaj samo sena in slame, ker nimata dovolj potrebnih snovi za mladiča. Če se jih pa krmi preveč, raztegne se želodec in drob, ki potem tišita na mladiča, kar je lahko zelo nevarno. Iz tega vzroka je krmljenje zobanja zelo potrebno. Da pa more kobila to tečno hrano dobro prebaviti, ne da bi se ji zaprlo ali bi dobila grižo ali tudi težko sapo, zato skrbi, da se kobila dovolj pregiblje na prostem. Če nimaš primerne lahkega dela za brejo kobilo, spusti jo na prosto, ali pa jo pelji na sprehod.

Če bodeš z brejo kobilo ravnal tako, ne bode ti izvrgla; dobil bodeš krepko žrebe, ki ne bode nikdar bolehalo na navadnih žrebetnih boleznih, kakor so: božjast, driska, smolika i. t. d.

Ta mesec je za konje manj dela, zato tudi ne pridejo mnogo iz hleva in zato je potrebno hlev razkuževati, oziroma čistiti. Ob lepih dnevih naj se konji snažijo pred hlevom, hlev pa naj se med tem časom prevetruje.

Mlade konje najprej vadi, zlasti jih uči privzdigovati noge in s trkanjem s kako trdo rečjo ob kopito jih pripravljaj na podkavanje. Izjemno, in če je res potrebno, prireže naj dober in zanesljiv kovač kopita primerno; sicer pa na prostem vzrejenemu mlademu konju nikdar ni treba rezati kopit. Tudi je ta mesec dovolj časa vaditi konje na prepeljavanje in vpreganje.

O pomenu in uporabi umetnih gnojil.

I.

U v o d.

Ako bi zemlja, iz katere prideluje gosdodar živež za ljudi in živino, imela sama na sebi dovolj hranilnih snovi, bi bila naloga gospodarjeva zelo lahka; imel bi le polje obsevati in žeti. Kaj tacega je pa le tam mogoče, kjer ima zemlja izredno veliko redilnih snovi, in sicer deloma mineralnih raztopljivih zemeljskih, deloma ostankov razkrojenih rastlin. Take zemlje žalibog pri nas ne najdemo več.

Res da nobena zemlja ni toliko izmolzena, da bi nič več ne rodila, tudi najslabši pašniki ne. A kmet ne sme s slabim pridelkom biti zadovoljen, temveč treba mu je obilne žetve; in čeravno vsako leto žanje, zahteva od zemlje, da mu leto za letom več donaja. Mogoče je pa to le takrat, kedar da zemlji toliko živeža, kolikor ga za obilno žetev potrebuje. To pa se godi z gnojenjem.

Vprašajmo se najprej: Moremo li zemlji toliko živeža nadomestiti, kolikor ga nam ona z žetvijo daje? Če pomislimo, da se žito in drugi poljski pridelki ne povrnejo v tisto zemljo, iz katere so prirasli, lahko spoznamo, da z živalskim gnojem ne moremo zemlji nadomestiti vsega tega, kar nam je rodila. Če ne dobi zemlja dovolj živeža, mora pešati ter vedno manj roditi. Da se zemlja dovolj rodovitna ohrani, treba ji je umetnega gnoja.

II.

Ob čem živi rastlina?

Omenil sem ravno redilnih snovi, katere moramo zemlji dati in z njimi nadomestiti to, kar smo ji vzeli z žetvijo. Vprašajmo torej: Katere so pa rastlinske redilne snovi, ob čem živi rastlina?

Pravimo, da rastlina potrebuje v zemlji tistih snovi, iz kojih sama sestoji, zato pa tudi takih snovi išče, da more živeti. Če snop žita sežgemo, se večinoma v zraku izgubi; le malo pepela ostane, in to nas uči, da imajo rastline v sebi snovi, katere, ako jih sežgemo, v zraku izpuhte, nekatere se pa v pepel spremenijo. Torej ločimo snovi v zračne — zgorljive — in nezgorljive zemeljne (rudninske), namreč pepel.

Glavna snov rastline je voda, ki se, če rastlino sežgeš, v zraku izgubi ali pa kot sopar izpuhti, in ker imajo rastline največ vode v sebi, je voda najiminitnejša rastlinska hrana ali živež.

Rastlinski živež so torej: 1.) voda, 2.) zračne ali plinaste snovi, 3.) zemeljne ali rudninske. Slednje snovi so za kmeta posebne vrednosti.

III.

V o d a.

Brez vode rastlina ne more živeti. Ako ji primanjkuje vode, peša rastlina in sčasoma usahne. Voda namreč ima lastnost, da ne privaja le samo v zemlji hranjenih

in raztopljenih snovi rastlini, temveč ona je njen poglaviti živež, ker voda ji daje kisika in vodika.

IV.

Rudninske redilne snovi.

Voda topi in privaja rudninske snovi rastlinam. Korenine imajo to lastnost, da svojo kislino oddajajo, rudnine ž njo krojijo ter rudninske redilne snovi srkajo.

Rudninske snovi so iz dušika, fosfora, žvepla, kalija, kalcija in železa. Brez teh tvarin je rastlini nemogoče živeti.

Rastline imajo pa še drugih snovi v sebi, kakor: natrij, aluminij, silicij in klor. Te tvarine pa niso neobhodno potreben živež rastlinam; nahajajo se sicer povsod v zemlji, in če so raztopljene, jih srkajo rastline. Najprej je treba vedeti, kako rastline srebajo različne snovi iz zemlje.

Rastline sesajo dušik s koreninami vedno kot solitrnokislino sol in sicer kot solitrnokisli kalij, natron, amonijak, kalcij, magnezij in železo, ali pa kot amonijakovo sol na pr. žveplenokisli amonijak in klorov amonijak (salmijak).

Žveplo srebajo rastline iz žveplenokislih soli, na pr. iz žveplenokislega amonijaka, kalija, apna in magnezija, včasih iz žveplenokislega natrona.

Fosfor dobivajo rastline iz topilnih fosfatov, torej iz fosfornokislega amonijaka, kalija, natrona in tudi iz tistih fosfornokislih snovi, ki se rajše topé, na pr. iz fosfornokislega apna, fosfornokisle ilovice, magnezija in železofosfata (ferro- in ferri-fosfata).

Kalij in natrij uživajo rastline kot solitrnokislino, fosfornokislino, žveplenokislino, solnokislino in kremenovokislino sol; a ogljikovokisle kalijeve in natrijeve soli so rastlinam škodljive, ker so preveč alkalične.

Ravno po istem potu dobivajo rastline kalcij in magnezijo. Razložek je le ta, da pri teh ogljikovokislih soli ne škodujejo, temveč so jim zelo koristne, ker se rade raztopé in jih rastline hitro použijejo.

Tudi raztopljive soli železa uživajo rastline; a samo to je neznano, kako je železo v rastlinah z drugimi snovmi spojeno.

Silicij dobivajo rastline iz kremenovokislega kalija, apna i. t. d.; a apno se mora v ogljikovokisli vodi raztopiti.

Klor srebajo rastline iz solnokislih soli, na pr. iz solnokislega natrija, kalcija ali magnezija.

Vsaka zemlja pa ne potrebuje vseh teh snovi, ker nekterih ima zemlja toliko v sebi, da se tudi v stoletjih ne porabijo. Najraje imajo rastline dušik, fosforno kislino in kalij; teh tvarin je najmanj v zemlji.

Ni se torej čuditi, da zemlja, ki je pred leti izvrstno rodila, sedaj peša, ker ji primankuje imenovanih redilnih snovi.

V.

Zračne (plinaste) snovi.

Rastline sestojé pa tudi iz takih tvarin, ki jim prihajajo iz zračnih, plinastih (v zraku se nahajajočih) snovi. Če te organske spojine razkrojimo, se lahko prepričamo, da imajo ogljik, vodik, kisik, dušik v sebi, včasih malo žvepla in fosfora. Dušik, žveplo in fosfor srebajo rastline, kakor že omenjeno, po koreninah iz zemlje.

Ogljik je glavni del rastlin, kojega dobivajo po listji kot ogljikovo kislino, katere je veliko v zraku.

10.000 delov zraka ima sicer le 4 dele ogljikove kisline, a vender je z ozirom na velikanski zračni svet teh snovi dovolj. Listje sreba ogljikovo kislino, ki postane s pomočjo toplote, svetlobe, vode in družih rud-

ninskih snovi in s klorofilom (Chlorophyll Pflanzenfarbstoff) organska tvarina.

Vodik in deloma kisik prihajata rastlinam iz vode, katero korenine na se vlečejo. Tudi z ogljikovo kislino dobi rastlina kisika vase, in to toliko, da ga niti ne zmaga. Zato uhaja rastlinam mnogo kisika a polistji v zrak.

Zračnih plinastih snovi je torej dovolj, in gospodarju ni treba zanje skrbeti.

Docent dr. E. Kramer.

Vprašanja in odgovori.

Drugi odgovor na 214. vprašanje. Tudi gosp. Luka Grile, tovarnar za sukno v Zgošah pri Begunjah na Gorenjskem, **kupuje vsakovrstno volno** in, kakor nam poroča, kupuje jo raje od domačinov nego od tujih trgovcev.

Vprašanje 215. Našo deželo so preplavili z laškimi vini in mi gostilničarji dobivamo od vseh strani ponudbe ter cenike teh vin. V cenikih pa razločujejo gipsana vina od negipsanih. Zadnje ponujajo ceneje. Ker se jaz, kakor gotovo tudi večina gostilničarjev in vinopivcev o tem ne spozna, prosim pouka, **kaj so gipsana laška vina?** (L. P. v Lj.)

Odgovor: Gipsanje vin je stara navada v južnih krajih. Z gipsanjem bočejo dati vinu lepšo barvo in večjo trpežnost. Navadno potresejo grozdje uže pred mečkanjem s precejšno množino gipsa, na pr. z 2 do 4 kgr na hektoliter drozge. Največ koristi gips pri takem ravnanju zato, ker ovira cikanje klobuka, kar je v takih krajih, koder vino dolgo časa na tropinah vre, zelo važno. Ob umnem kletarenju je gipsanje popolnoma nepotrebno in tudi kvarno, ker dela vino škodljivo zdravju. Vsled gipsanja naredé se v vinu nove spojine in sicer, ker je gips kemijsko „žveplenokislino apno“, ki najde v vinu grampo, ki je kemijsko „dvojno vinskokislino kalij“, naredi se vsled kemijske pretvorbe „dvojno žveplenokislino kalij“. Ta dvojno žveplenokislino kalij ima veliko dristilno moč. Zato po gipsanih laških vinih ne boli samo glava, ampak maček teh vin spojen je tudi s hudo drisko. Ob sedanjih časih, ko nam preti od vseh strani kolera, so gipsana laška vina skrajno škodljiva. — Ako pri nas kak umen vinščak kedaj hoče zboljšati svoje nizko vino s tem, da mu doda sladkorja, ali če je čist iz žolca, ali načet sod pri vrhu z žveplom zakadi, no, to je upitje, da vino „panča“, če ne celo ponareja, vzlic temu, da so ta opravila potrebna v umnem kletarstvu, gipsano laško vino pa, ki je v resnici škodljivo zdravju, se pije brez vsakega ugovora, na škodo zdravju in na škodo naših poštenih vinščakov.

Vprašanje 216. Telica, ki je pred kratkim skotila tele, **ne pusti ne mladiča sesati**, ne molzti se. Le z veliko silo jo pripravimo do tega, da da nekaj mleka za teleta. Kako naj ravnam žnajo, da jo pripravim k mirni molži? (L. H. v S. na Štajarskem).

Odgovor: Priporočamo Vam za bodočnost mladi breji telici večkrat igrati z roko po seskih in delati, kakor bi jo hoteli molzti, ker na ta način se telica uže pred skotenjem na molžo navadi. Zlasti je to potrebno pri občutljivih telicah. Sedaj Vam pa ne kaže drugega, nego privaditi telico na molžo s silo. V ta namen ji je med molžo ali sesanjem dvigniti eno sprednjih nog ter potem potisniti čez koleno sključene noge iz stare vrvi ali kaj drugega spleten svitek, ki nogo tako sključeno toliko časa drži, dokler se telica molze. Na treh nogah stoječa telica je na ta način prisiljena, da ostane mirna. Sicer se pa telica kmalu privadi molži in če bodele prav ravnali, bode tudi kmalu spoznala, da je tako privezovanje noge kazen za nemirno stanje.

Vprašanje 217. Naredil sem do 40 h mošta iz samih kislih jabolk, ki se pa noče očistiti in na zraku sčrni. Kaj je temu vzrok? (V. P. v Sv. K.)

Odgovor: Večina jabolk daje mošt, ki ima v sebi malo žrslave kisline, to je zagatnosti, in tak mošt se ne čisti rad. Uzrok more biti pa tudi ta, da mošt ni popolnoma pokipel in zato se ni še očistil. Da mošt na zraku sčrni, prihaja od tod, ker so prišla jabolka pri izdelovanju mošta s kakšno železno rečjo na pr. z železno stiskalnico v dotiko in potem se na zraku naredi železna spojina v vinu, ki ima črno barvo.

Vprašanje 218. Kje se dobi vinska esenca? Bil sem doli pri Mokronogu ter sem videl, kako delajo vino za domačo pijačo iz esence in sladkorja. Ali je tako vino stanovitno? (V. P. v S. K.)

Odgovor: Vse vinske esence so sama sleparija, ker vse to, kar je v tistih esencah, imate sami doma boljše in cenejše in sicer v tropinah. Če hočete narediti prav zelo dobro, zdravo in ceno pijačo za dom, vzemite očete tropine (seveda zdrave in necikaste) ter jim dodenite v kadi toliko mehke vode (iz kakega potoka), kolikor so dale prej mošta. V to zmes dodebite potem na vsakih 100 litrov vode 6 do 10 klgr. zdrobljenega sladkorja, in sicer toliko več, kolikor močnejše in boljše vino hočete imeti. Ker je važno, da ta sladkor kmalu pokipi in ker je v Vaših krajih jeseni uže precej mrzlo, zato je najbolje sladkor poprej raztopiti v vodi, sladko vodo do 50 ° C. zgreti in tako na tropine viliti. Ta zmes naj kipi v toplem prostoru in tropine je treba pridno potapljati v tekočino, ker se klobuk jako rad skisa. Po burnem kipenju se vino odcedi v sod ter ž njim ravna, kakor z drugim vinom.

Vprašanje 219. Imam 2½ leti starega žrebca, katerega pa ne morem pustiti rezati, ker mu niso še jajca padla in tudi ni zamenja, da bi jih imel. Ker žrebec ni rezan, misliti si morete, da je zato siten in rad bi vedel, ali je mogoče mu odpraviti razne te muhe? (J. K. v Z na Primorskem.)

Odgovor: Ako ima vaš žrebec „muhe“, je to znak, da mu nič ne manjka, pač pa so mu deli spolovil ostali v trebušni votlini. Tudi tak žrebec se da rezati, seveda je treba potom operacije priti v trebušno votlino, kar vse je pa tako nevarno, da Vam tega ne priporočamo. Ne pomaga Vam drugega, nego na žrebca paziti ter mu z obilim delom in ne s pretečno krmo pregnati razne njegove muhe.

Vprašanje 220. Kje bi se dobile poučne knjige, kako vaditi mladega konja voziti in jahati? Kaka je njih cena? Knjiga sme biti tudi nemška. (J. K. Z.)

Odgovor: Priporočamo Vam knjigi: „Reiten und Fahren von Major R. Schoenbek in Berlin“ in „Reiten und Dressieren von D. F. Boetticher“. Obe knjigi sta izšli kot zvezka zbirke pod imenom „Thaer-Bibliothek“ pri Parey-u v Berlinu ter Vam jih more preskrbeti vsak knjigar. Vsak zvezek stoji 1 gl. 50 kr.

Vprašanje 221. Katero slovensko ali nemško knjigo o vzgajanju jagod mi priporočate? (J. K. v Z.)

Odgovor: Slovenske knjige o vzgajanju jagod nimamo, pač pa je priporočena nemška knjiga: „Das Buch der Erdbeeren“ od Frana Goeschkeja. Bogato s podobami okrašena knjiga je izšla pri P. Parey-u v Berlinu in stoji 3 gl. 60 kr.

Vprašanje 222. Kako bi bilo najbolje živini pokladati odpadke od oljk in koliko se jih sme dati? (J. K. v Z.)

Odgovor: Vi menda menite perge od stisnjenih oljk. Take perge se odlikuje po veliki množini beljakovin in toščice, ki so v njih, ter v tem nadkriljujejo celo sočivje. Ker so lahko prebavljive, ni jih smeti krmiti preobilo, ker lahko oslabe prebavljanje. Razven tega lahko dobi mleko in surovo maslo od krav, ki dobivajo preveč prg, neprijeten okus. Najbolje se pokladajo zdrobljene. Vsak dan sme dobiti krava po 1 do 2 kg in vol pitance 2½ do 5 kg oljkinih prg. Prge, prime-

šane drugi krmi, kaj dobro uplivajo na popolno izkoriščenje krmil, sestavljenih iz slame, plev, korenja, repe, krompirja i. t. d.

Vprašanje 223. Rad bi spremenil nekaj oral sveta v gozd, zato vprašam, ali bi bilo bolje drevje zasejati ali zasaditi? Katera vrsta drevja bi bila boljša, smreka ali macesen? (F. G. v V.)

Odgovor: Na vsak način je bolje gozd zasaditi, nego zasejati, ker se hitreje in gotoveja doseže uspeh. Pač je pa saditev nekoliko dražja, a v primeri z uspehom vendar veliko boljša. Ali se odločite za smreko ali za macesen, zavisno je od lege dotičnega sveta in od gospodarskih razmer Vašega kraja, t. j. od tega, kateri les ima pri Vas največjo vrednost. Smreka ljubi hladno in senčno lego ter uspeva tudi na plitvih tleh. Najljubše so ji lege v srednji višini, ker visoko v gorah ji ne prija podnebje, v nižavah pa trpi po suši, vročini in zmrzlini. Macesen uspeva najbolje v visokih legah, pa tudi v nižavah; ljubi apnena tla in solnčno, prsto in zračno lego. Za to pa še ni rečeno, da bi drugod ne uspeval, le globoka in suha tla mora imeti, ne pa mokrih.

Vprašanje 224. Kako se seje gozdno seme in kako je ravnati ž njim ob setvi? Kedaj je najboljši čas za setev? Kje je dobiti gozdnih semen in koliko se jih potrebuje na oral? (F. G. v Velesovem.)

Odgovor: Ako hočete gozd obsejati, morate pod vsem osnažiti prostor grmovja, ostankov lesa ter plevela. Prostor je najbolje preorati in če to ni mogoče, vsaj prkopati ali prebrnati. Seme se potem seje ali pod brazdo, ali pa se z brano zavleče. Najbolje je poprej enkrat sejati oves ali rž in temu sadežu pognojiti. Razven take setve je pa mogoče tudi zrnje v primernih presledkih potakati v zemljo. Setev morete izvršiti pomladi ali jeseni; zadnje je boljše. Seme je potem varovati ptičev, vzkaljene rastline pa plevela, kateri jih lahko zaduši. Travo je le izjemno in jako varno požeti. Starejše rastline se po potrebi razredčijo in prazni prostori se podsade. Semena se rabi na en oral in sicer smrekovega in macesnovega po 17 kg. Seme mora biti pravilno v nalašč zato prirejenih pečeh sušeno in ne sme biti staro, ker je malo časa kaljivo. Priporočamo Vam tvrdo B Seckl v Dunajskem Novem Mestu. Iz vsega tega lahko posnamete, da je boljše gozd zasaditi, nego zasejati. Ako so Vam sadike predrage, vzgojite si jih sami po nastopnem načinu: Odložite v ta namen na svojem vrtu ali blizu svoje hiše majhen prostor, kateri naj bo dolg 2 metra in ravno toliko širok ali pa k večjemu 4 metre dolg in 2 metra širok. Zemlja na tem odločenem prostoru naj se do dobrega prekoplje in trava s koreninami poruje. Ves prostor naj se na to razdeli tako, da se naredi pota počez, to je, po širokosti, po 1 m saksabi; tako se naredite 2 lehici, ali pa, če je prostor 4 m dolg, 4 lehice, do katerih se lahko pride od obeh strani, kar je tudi potrebno o pletvi, da se lehice in sadike ne pohodijo. Ko so lehice po 1 m široke narejene, skopljejo naj se po lehicah in sicer po d. lgem žlebički ali razori. Žlebički naj bodo globoki po palci in ravno toliko široki, saksabi pa naj bodo po štiri palce; v te žlebičke naj se vseje seme drevesno, in sicer bolj redko, če je seme veliko, bolj gosto pa, če je seme manjše. Tako posejano seme naj se z roko na rahlo pokrije z zemljo. Borovo in smrekovo seme ozeleni že v šestih tednih, in kakor hitro prilezejo sadike iz tal, že se razločijo od drugih zelišč po svojem listju. Mlade sadike morajo se pridno in večkrat pleti, tudi zalivati se jim mora, če je suša velika. Zemlja, v katero se drevesno seme poseje, pokrije naj se z brezovimi ali drugimi vejami tako, da se veje ne tiče tal, da more pod njimi zeleneti seme. Dobro je pokrivati zato, da ptički, semena iskaje, ne razkopljejo zemlje. Taka ogradica v vrtu za gozdne sadike se napravlja le spomladi. Če sadike pregosto poženejo iz tal, treba jih je drugo leto prebrati, da postanejo bolj redke; tako ra-

stejo hitreje in bolj čvrsto. Izruvane sadike naj pa se posadé v drugo zemljo in sicer tako, da se jih posadi več skupaj; tretje leto bodo močne že za presaditev v gozd. Še bolje pa je narediti sadišče kar v gozdu na kaki planjavi in sicer zato, ker se sadike poprej privadijo zemlje, v kateri bodo presajene rastle, in pa zraka; tudi se veliko raje primejo kedar se presajajo. Presajati pa se morajo vselej. Na sadišči, ki meri 4 štirjaške metre, izraste sadik toliko, da se more ž njimi obsaditi planjava do celega orala velika. Sadišče za hraste mora imeti bolj globoko in rahlo zemljo. Hojevega semena in bukovega ne kaže sejati v sadišča, ker sadik hojevih in bukovih ni mogoče s pridom presajati na planjave; to drevje se le zaredi pod starim drevjem. Če se hočejo presajati sadike drugo ali tretjo spomlad iz sadišča v gozd, katero je bilo na vrtu ali daleč od gozda, naj se sadike v večih šopkih izrujejo iz zemlje, da se jih bo več prsti držalo, položé naj se na to varno v kak košek, da solnce ne pride do korenin in jih ne posuši, in potem naj se posadé na mesto, na katerem bodo rastle. Sadé naj se bolj gosto, da bodo rastle lepo ravno na kviško. Na redko posajene sadike rastejo le v veje in ostanejo nizke. Dobro je tudi, da se drevje, katero rado skupaj raste, pri presajanju nameša, postavimo, hoja in bukev, bor in smreka, bor in hrast, bukev in brst, smreka in macesen, bor in macesen. Dobro je tudi namešati drevje tako, da pride k drevju, katero je počasne rasti, tako drevje, ki raste prav naglo. Drevje nagle rasti služi v to, da unemu dela senco in mu je v zatišje, potem pa se poseka, ko uno ne potrebuje več sence in zatišja. K smreki na pr. posajeni v peščena tla, dobro je pridejati bor, kateri se poseka, ko zraste kacic 6 ali več čevljev visok, smreka pa se pusti.

Gospodarske novice.

* † **Gospod dr. Friderik vitez pl. Kaltenegger-Riedhorst**, c. kr. dvorni svetnik, imajitelj mnogih visokih redov, bivši deželni glavar na Kranjskem, član c. kr. kmetijske družbe kranjske od l. 1873 in častni član od l. 1876 je umrl 28. oktobra t. l. na Dunaji. Za časa svojega bivanja na Kranjskem se je ranjki pogosto udeleževal družbenih razprav ter je našo družbo čestokrat podpiral s svojim temeljitim in obširnim znanjem. Naša družba ohranila mu bode vsikdar časten in hvaležen spomin.

* † **Gospod Janez Leskovic**, posestnik in c. kr. poštar v Idriji, član c. kr. kmetijsko družbe od 20. novembra l. 1849 in častni član od l. 1889 je 4. t. m. umrl v Idriji. Ranjki je bil še pred l. 1849 dlje časa uradnik naše družbe v Ljubljani in potem v Idriji dolgo let predstojnik tamošnje podružnice.

* † **Gospod Franc Erhounitz**, c. kr. notar in župan v Ribnici ter član naše družbe je umrl 9. t. m.

* **Premovanje goved** po Kranjskem se je vršilo zadnje dni meseca oktobra t. l. in sicer s sledičimi uspehi:

V Novem Mestu dne 25. oktobra. Pripeljali so 88 goved ter so dobili premije, oziroma mesto premij priznanske diplome gospodarji v naslednjem redu: a) za bike: Fran Gliha iz Gorenje Vasi, Florijan Zorko iz Družinske Vasi, Josipina Vehovec iz Žužemberka, Josip Kešak iz Dolenjega Krownovega, Ignacij Sindič iz Strelaca in Anton Kos iz Jablan. b) za krave: Fran Kastelic iz Kandije, Peter Urh iz Novega Mesta, Josip Bon iz Gotne Vasi, Janez Turk iz Edinčene in Josip Ovsec iz Gotne Vasi. c) za telice: Marija Zajec iz Drage, Florijan Kalingar iz Drske, Jarnej Škrbine iz Češče Vasi, Anton Robek iz Dolenjih Toplic in Fran Smuk iz Smolene Vasi. — Častne diplome za najlepše skupine, oziroma za zasluge v umni živinoreji so bile priznane: deželni vinarški, sadjarski in poljedelski šoli v Grmu, dr. Robertu

Schlesingerju na Ruprčvrhu, Antonu Hočevanju v Novem Mestu in Janezu Mehori v Novem Mestu.

V Črnomlji dne 26. oktobra. Pripeljali so 78 goved ter so dobili premije, oziroma priznanske diplome gospodarji v nastopnem redu: a) za bike: Janez Šuštaršič iz Semiča, Ana Schweiger iz Loke, Josip Grahek iz Kočevja, Josip Bižal iz Starega Trga, Josip Klemenčič iz Sela, Štefan Novak iz Vinjega Vrha, Margareta Klobučar iz Lahinje in Ivo Jaklevič iz Radovic. b) za krave: Andrej Lakner iz Črnomlja, Emanuel Fuchs iz Metlike, Fran Šetina iz Črnomlja, Anton Jeršinovec iz Črnomlja, Fran Šušteršič iz Črnomlja in Zofija Haring iz Črnomlja, c) za telice: Jurij Barič iz Črnomlja, Ferdinand Salokar iz Metlike, Ana Skubic iz Črnomlja, Marija Stojnič iz Dobljč, Ludovik Sobčič iz Metlike, Janez Pečaver iz Stranske Vasi, Jurij Plessec iz Čuril, Martin Plut iz Vranovič, Martin Simonič iz Boldreža, in Franc Mežnarčič iz Metlike. — Častne diplome za najlepše skupine, oziroma za zasluge v živinoreji so bile priznane: Fran Šuštaršiču v Črnomlji, Andreju Laknerju v Črnomlji, Emanuelyu Fuchsu v Metliki, Leopoldu Skubicu v Črnomlji in Josipu Stojničju v Dobljčah.

V Kočevju dne 27. oktobra. Pripeljali so 44 goved ter so dobili premije, oziroma priznanske diplome gospodarji v nastopnem redu: a) za bike: Alojzij Erker iz Stare Cerkve, občina Stara Loka, občina Kočevje in Janez Drobnič iz Gorenje Vasi. b) za krave: Peter Jaklitsch iz Hutterhäuserjev, Ana Barthelmä iz Kočevja, Janez Ilc iz Gorenje Vasi, Josip Verderber iz Kočevja, Andrej Podboj iz Ribnice in Alojzij Schleimer iz Kočevja. c) za telice: Peter Jaklitsch iz Hutterhäuserjev, Alojzij Čampa iz Dolge Vasi in Josip Ambrožič iz Gorenje Vasi. — Častne diplome za najlepše skupine, oziroma za zasluge v živinoreji so bile priznane: Petru Jaklitschu v Hutterhäuserjih in Janezu Arku v Kočevju.

V Ilirski Bistrici dne 31. oktobra. Pripeljali so 36 goved ter so dobili premije, oziroma priznanske diplome gospodarji v nastopnem redu: a) za bike: Anton Dovgan iz Volčja, Maks Dekleva iz Vrem, Janez Premrel iz Orehka, Avgust Beninger iz Bistrice, Josip Prime iz Dolenjega Zemona in Fran Škril iz Dolenjega Zemona. b) za krave: Avgust Beninger iz Il. Bistrice, Lovrenc Krjšan iz Št. Petra in Anton Kruh iz Selca. c) za telice: Matej Ambrožič iz Nove Sušice, Anton Grl iz Topolca, Janez Vrh iz Dolenjega Zemona, Josip Logar iz Dolenjega Zemona, Anton Belčič iz Dolenjega Zemona in Janez Valenčič iz Kilove. — Častne diplome za najlepše skupine, oziroma za zasluge v živinoreji, so bile priznane: Aleksandru Ličanu iz Il. Bistrice in Jakobu Valenčiču iz Nadanjega Sela.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Seja glavnega odbora dne 10. novembra 1892.

Predsedoval je družbeni predsednik gosp. ces. svetnik Ivan Murnik, navzoči so pa bili odborniki gg: Goll, Folakovski, Lenarčič, Witschl, Žirovnik ter tajnik Pirce.

Bivši gosp. deželni predsednik Andrej baron Winkler izraža ob priliki svojega odhoda iz Ljubljane glavnemu odboru zahvalo za podporo ob reševanju vseh gospodarskih vprašanj. — Gospod c. kr. dvorni svetnik in vodja c. kr. deželne vlade bar. Hein naznanja odboru svoje imenovanje ter prosi družbe pomoči pri uradovanju. — Glavni odbor ukrene se primerno odzvati na te dve pismi.

Zarad nadziranja sirsarstva ukrene odbor podati c. kr. deželni vladi svoje mnenje.

Podružnici v Novem Mestu se prizna prispevek za loterijo.

Vsled poziva c. kr. deželne vlade se izreče odbor o potrebi,

da se upelje prodaja sadja na vago, izvzemši množine pod 5 kilogramov.

Odbor ukrene obrniti se na vis. c. kr. finančno ministerstvo, da se zniža užitni davek na sladkor, ki se potrebuje za izboljšanje vina in za narejanje domače pijače iz tropin.

Ravno tako ukrene odbor obrniti se do tega ministerstva zaradi znižanja cene živinski soli.

Na poziv c. kr. deželne vlade, da izrazi družba svoje mnenje o potrebi potnih predavanj o preprečenju raznih živinskih, zlasti kužnih boleznih, katere naj bi imeli c. kr. okrajni živinozdravniki, ukrene odbor celo zadevo kar mogoče toplo priporočati.

Neka prošnja za podporo članu, ki je imel to leto veliko škodo po požaru, se mora odkloniti.

Prošnjo, da se posestniku na Dolenjskem ki je naredil umno gnojišče, dá premija, odbor odkloni, ker nima v ta namen nikake zaloge.

Odbor ukrene prositi vis. deželni odbor, da založi malo knjižico o prašičji kugi in njenem zdravljenju, katero je spisal odbornik gosp. Folakovski.

Nadalje je odbor razpravljajal o vladni predlogi, tikajoči se novega zakona o pridobninskem davku, ter je konečno razpravo odložil na eno prihodnjih sej.

Za nove člane so bili vsprejeti:

Sladovič pl. Sladoevič Simon, lekarnar in posestnik v Novem Mestu; Bevc Josip, posestnik na Kiji pri Šent. Petru; Vidmar Janez, posestnik iz Dobevega pri Št. Petru; Toni Jernej, župan in posestnik na Studencu; Keršič Peter, živinozdravniški kovač v Spod. Šiški; Boh Josip, posestnik na Studencu; Lenarčič Anton, posestnik v Vnanjih Goricah; Pavlič Janez, posestnik v Spodnjem Berniku; Globočnik Otilija v Cerkljah; Wagner Elizabeta v Cerkljah; Šter Janez, posestnik v Zgor. Berniku; Hudobivnik Janez, posestnik v Dvorjah; Gašperlin Jurij, posestnik v Šmartnem; Jenko Aleš, posestnik v Zgor. Berniku; Kuhar Franc, posestnik in krčmar v Zgornjih Domžalah.

V a b i l o

k izvanrednemu občnemu zboru podružnice c. kr. kmetijske družbe v Krškem, ki bode v nedeljo 20. novembra t. l. dopoldne ob 11. uri v šoli na Krškem.

Posvetovalo se bode, kako dobiti sredstev (brezobrestna posojila in ameriške trte), da se zopet zasede po trtni uši uničeni vinogradi.

Z ozirom na to velevažno vprašanje se vabijo vsi posestniki vinogradov, da se vdeležijo na svojo korist tega zborovanja.

Odbor podružnice c. kr. kmetijske družbe
v Krškem, dne 10. novembra 1892.

Ivan Knavs s. r. predsednik.

V a b i l o.

Podružnica „Tuhinjska dolina“ c. kr. kmet. družbe kranjske ima v dan 4. decembra t. l. popoldne po cerkvenem opravilu v šolskih prostorih v Gor. Tuhinji občni zbor.

Dnevni red:

- 1.) Nagovor predsednikov.
- 2.) Poročilo tajnika in blagajnika ter pregled računov.
- 3.) Morebitni nasveti.

K polnoštevilni vdeležbi vabi vse ude

odbor.

Naznanilo in razglas.

Novo šolsko leto na podkovski šoli ljubljanski se prične dne 1. januarja 1893. leta.

S poukom v podkovstvu je združen tudi nauk o ogledovanju živine in mesa. Kdor želi vsprejeti biti v podkovsko šolo, mora se izkazati:

- 1.) s spričevalom, da se je pri kakem kovači .zučil za kovaškega pomočnika;
- 2.) z domovinskim listom;
- 3.) s spričevalom svojega župnika ali župana, da je poštenega vedenja in
- 4.) da zna brati in pisati slovenski.

Ubožni učenci morejo tudi dobiti štipendijo po 60, oziroma 50 forintov.

Prosilcem za štipendijo je predložiti:

- 1.) Ubožni list,
- 2.) spričevalo o poštenem vedenju in
- 3.) potrdilo, da so delali uže dve leti za kovaške pomočnike.

Prošnje z le temi spričevali morajo poslati vsaj do 15. decembra glavnemu odboru c. kr. kmetijske družbe v Ljubljani.

Šola traja do konca junija 1893. leta. Kdor dobro prebije preskušnjo, more po zakonu iz 1873. leta dobiti patent podkovskega mojstra, ker sedaj ne more nihče brez preskušnje postati kovaški mojster. Nauk v tej šoli je brezplačen, vsak učenec si mora za šolski čas skrbeti le za živež in stanovanje ter za potrebne šolske knjige. Stanovanje dobodo učenci za majhno plačo v šolski hiši.

Učenci naj se oglase vsaj dva dni pred šolskim začetkom v podkovski šoli na Spodnjih Poljanah.

Ker je po slovenskih deželah še zmerom premalo v podkovstvu izučjenih kovačev in zdravnikov kopitnih boleznih, pa tudi premalo izurjenih oglednikov živinskih in mesovnih, zatorej naj bi skrbelo županstva, da dobode vsaka občina vsaj po enega dobrega kovača in živinskega in mesovnega oglednika.

Ivan Murnik,

predsednik c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Dr. Karol vitez Bleiweis,
začasní vodja podkovske šole.

Naznanilo.

Skušnje na tukajšnji podkovski šoli se bodo vršile dne 28. in 29. decembra t. l., in sicer: 2. decembra skušnja iz podkovstva za kovače, kateri niso hodili v podkovsko šolo, 28. decembra pa za učence podkovske šole iz podkovstva in ogledovanja klavne živine in mesa. Kovači, kateri hočejo delati to skušnjo, naj se oglase pri podpisanem vodstvu do 15. dne decembra t. l.

Vodstvo podkovske šole.

V Ljubljani, dne 3. novembra 1892.

Dr. Karol vitez Bleiweis.

Razglasilo.

Na podstavi deželnega zakona z dne 18. februarija 1885. l. (dež. zak. št. 13) se s tem splošno naznanja, da morajo posestniki žrebcev, kateri hočejo v prihodni spuščalni dobi spuščati svoje žrebce za plemenitev tujih kobil, zglasiti te svoje žrebce najpозnejše **do 1. decembra 1892. l.**

pri političnem okrajnem oblastvu, v katerega okoliših se nahaja stajališče žrebčev.

Dovoljeno je, zglasilo izvršiti pismeno ali ustno; ob enem pa je naznaniti ime in priimek, potem stanovišče žrebčevega posestnika, kakor tudi pleme, starost, barvo in stajališče žrebčev.

Za žrebce sploh pod 4 leti in za nóriške žrebce pod 3 leti se ne dajejo dopustila za spuščanje.

Kje in kdaj bode izborna komisija zglasene žrebce pregledavala in za nje dajala dopustila, dá se ob svojem času na znanje.

C. kr. deželna vlada za Kranjsko.

V Ljubljani dne 12. septembra 1892.

C. kr. deželni predsednik:

Winkler s. r.